מתני' [א] מי שלא בכרה אשתו וילדה שני זכרים נותן ה' סלעים לכהן מת אחד מהן בתוך שלשים יום האב פטור מת האב והבנים קיימים ר"מ אומר אם נתנו עד שלא חלקו נתנו ואם לאו פטורין ר' יהודה אומר [ב] נתחייבו נכסים [ג] זכר ונקבה אין כאן לכהן כלום: **גמ'** דמית האב אימת אילימא דמית לאחר ל' יום בהא אמר ר"מ כי חלקו פטורין והא (א) אשתעבדן [א] להו לנכסי אלא דמית בתוך ל' יום מ"ש כי חלקו דאזיל לגבי האי ומדחי ליה דאזיל [א] לגבי האי ומדחי ליה כי לא חלקו נמי ליזיל לגבי האי ולידחייה וליזיל לגבי האי ולידחייה א"ר ירמיה זאת אומרת שני יוסף בן שמעון שהיו בעיר אחת ולקחו שדה בשותפות בעל חוב גובה אותה מהם דאמר ליה אי בדידך מסיקנא מנתא דידך קא שקילנא ואי בחברך מסיקנא מנתא דחברך קא שקילנא [ד] אמר רבא [ב] מכדי נכסי דבר איניש אינון ערבין ביה מי איכא מידי דלדידיה לא מצי תבע ליה ולערב מצי תבע ליה והתנן [ג] [ה] המלוה את חבירו על ידי ערב לא יפרע מן הערב וקי"ל [ו] דלא יתבע מן הערב תחלה אלא אמר רבא לעולם שמת לאחר ל' יום ואי דאיכא נכסי טובא ה"נ דשקיל והכא במאי עסקינן כגון דליכא אלא חמש סלעים ודכולי עלמא אית להו דרב אסי דאמר רב אסי [ד] האחין שחלקו מחצה יורשין ומחצה לקוחות ודכולי עלמא [ה] מלוה הכתובה בתורה לאו

מתני' נותן ה' סלעים. דאחד מהן בכור: **האב פטור.** דמצי למימר הבכור מת. וה"ה נמי לבן הנשאר דפטור והאי לישנא דנקט האב פטור משום סיפא דבעי למיתני מת האב כו': **פטורין.** כדמפרש בגמרא: **נתחייבו.** [ב] בו נכסי האב לכהן כבעל חוב וחייבין לפרוע בין שניהם: **אין כאן לכהן כלום.** דאמר ליה הנקבה יצאת [ג] ראשון וכהן ידו על התחתונה דהמוציא מחבירו עליו הראיה: **גמ' הא** [ד] **אישתעבד נכסיה.** דחוב מעליא הוא: **ומדחי ליה.** ואומר אין אני בכור אלא אחי: **כי לא חלקו נמי כו'.** והא ליכא למימר דטריף נכסי משום אביהם דהא האב לא נתחייב כלום אלא בשביל הבנים טורפן ואמאי קתני אם נתנו כו' דמשמע דאם לא חלקו חייבין: **שני יוסף בן שמעון.** שהיה איש אחד מוציא על אחד מהן שטר חוב וכל אחד מהן היה מדחהו לאמר לא אני הוא כי אם חבירי ולקחו בין שניהם שדה אחת טורף בעל חוב חציה דא"ל כו'. והכא נמי טורף הכהן ה' סלעים מהנכסים שהן יחד ואמר להו נמי הכי אם אתה הבכור מחלקך אני נוטל ואם אחיך הבכור מחלקו אני נוטל ובין שניכם תתפשרו: **דלדידיה לא מצי תבע ליה.** דכל חד וחד מדחי ליה: **לא יפרע וקיימא לן מאי לא יפרע דלא יתבע לערב תחלה.** עד שיתבע מן הלוה ולא יהא לו מה לפרוע: **ה"נ דשקיל.** אפי' חלקו דהא אישתעבדו נכסים בחיי האב ואע"פ שמלוה על פה היא גובה מן היורשין אם יש ירושה כשיעור החוב: **דרב אסי.** [ה] כדאיתא בב"ק בפ' ראשון (דף ט.): **מחלה יורשין ומחלה לקוחות.** דמספקא ליה אם (ב) ברירה ויורשין נינהו או אין ברירה ולקוחות נינהו הלכך מחלה יורשין ומחלה לקוחות: **מלוה הכתובה בתורה.** כגון

והא אישתעבדי להו נכסי. דקסבר השתא האחין שחלקו יורשין הן ומלוה על פה גובה מן היורשין אי נמי קסבר מלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר ומיהו במסקנא קאמר דבהכי פליגי: **דכולי** עלמא אית להו דרב אסי כו'. משמע הכא דר"מ מספקא ליה אי אית ברירה או לא כרב אסי ותימה דר"מ [ו] לית ליה ברירה בההיא דהלוקח יין מן הכותים ובמרובה (ב"ק סט:) ובפרק כל הגט (גיטין כה.) ורבא גופיה דמוקי להו הכא כרב אסי יש לתמוה דבפ' כל הגט (שם כו.) קאמר דבין ר' יהודה בין ר"ש אית להו ברירה ויש לחלק דיש ברירה היכא דמתני בפירוש כגון שני לוגין שאני עתיד להפריש והריני בועליך על מנת שירצה אבא וזה גטיך אם מתי ובהכי מתרצא קושיא דשמואל אדשמואל דלית ליה ברירה בסוף ביצה (דף לז:) גבי שנים [ו] שלקחו בהמה בשותפות ובההיא דמי שאחזו (גיטין דף עה:) דאיתקין שמואל בגיטא דשכיב מרע אית ליה ברירה והוי גיטא לכי מיית כדדייק בריש כל הגט [ז] [ח]: **דאמר** רב אסי אחין שחלקו מחצה יורשין כו'. מילתא דרב אסי איתא בפרק קמא דב"ק (דף ט.) ובבבא בתרא בסוף בית כור (דף קז.) דפליגי התם באחין שחלקו ובא בעל חוב וטרף חלקו של אחד מהם דרב אמר בטלה מחלוקת דיורשין הם ושמואל אמר ויתר דלקוחות הן ושלא באחריות ורב אסי [ז] מספקא [ט] בנכסים הנשארים (אלא שאינו) חלקו דהוא רביע הנכסים נוטל בקרקע וחצי האחר במעות משום דמספקא ליה אי כיורשין ונוטל הכל בקרקע או כלקוחות באחריות ויכול לסלקו במעות ולפירוש זה לא יתכן גירסת רבינו חננאל דגרס בפ' בית כור (שם) שלשה אחין ויש מפרש שנוטל חצי חלקו הראוי לו ורביע חלקו נוטל בקרקע ורביע במעות וחצי חלקו מפסיד משום דאם הוא יורש יש לו ליטול חלק משלם ואם [ח] שלא באחריות יש לו להפסיד ונוטל חצי חלקו מספק ומה שנוטל נמי מספקא לן אם מכח ירושה נוטל ויש לו ליקח הכל בקרקע או מכח דהוי כלוקח באחריות ונוטל [ט] במעות הלכך נוטל מחלה בקרקע דהיינו רביע ומחלה במעות וקשה לפירוש זה דהשתא אי לא הוה לספוקי לן אלא אי כיורשין אי כלקוחות שלא באחריות [י] נוטל חלקו בקרקע ומשום דאיכא נמי לספוקי דאפילו אי הוה לוקח שמא לוקח באחריות הוא הורע כחו אדרבה הוה לן [י] לומר דחצי חלקו יטול בקרקע והרביע במעות ועוד דמוקמינן הכא מתני' כגון דליכא אלא חמשה סלעים ואי לא חשיב להו רב אסי כיורשין אלא ברביע אפילו יש שם עשר סלעים פטורים שלא יכול לגבות הכהן כי אם הרביע דהוו בהו כיורשים והיינו חצי חמש וללשון ראשון שפירש בקונטרס בב"ק (דף ט.) שנוטל חצי חלקו בקרקע או במעות משום דמספקא לן אי הוו כיורשין או לקוחות שלא באחריות אותו לשון נמי יתכן בין גירסת שני אחין בין גירסת שלשה ומיהו קשיא מנא ליה להש"ס שמספקא לרב אסי כלל ביורשין דלמא פשיטא [יא] דלאו יורשין נינהו אלא מספקא ליה אי הוו כלקוחות באחריות או כלקוחות שלא באחריות ועוד דלא הוה שייך למיתני תרי זימני רביע כיון דלאו או קתני וכלשון אחרון [יב] נראה ולא יתכן לגרוס כלל שלשה אחין [יג] דמאי אית ליה למינקט שלשה אי הוה נקט חמשה אורחיה דהש"ס הוא בכל דוכתי כמו היו חמשה תובעין אותו ה' נשים שנתערבו ולדותיהן [יד] כל אחד מחמשה אבל שלשה לאו אורחיה למינקט כיון שכך שוין שנים כשלשה וא"ת [טו] מאחר דמספקא ליה לרב אסי אי כיורשין הוו אי כלקוחות לימא המוציא מחבירו עליו הראיה דאפילו לסומכוס לא מסתבר הכא לומר חולקין בספק [טז] זה בזה שחכמים מסופקים בהוראה וי"ל שיש דברים דהיכא דהדין מסופק לחכמים כי הכא עשו אותו כודאי פלגא הכי ופלגא הכי כדאשכחן נמי [יז] בפרק השוכר את האומנים (ב"מ פג.) גבי הני דדרו בגארא [יח] לישלם פלגא קרוב לפשיעה וקרוב לאונס דמה נפשך או כוליה פשיעה או כוליה אונס ואי מספקא לן ה"ל למימר המע"ה וכן בפ' מי שמת (ב"ב קמה.) דקאמר ר' יוסי קדשה בעשרים נותן לו שלשים חלאין דמספקא ליה אי קדושין לטיבועין [יט] או לא ועושה כאילו ודאי מחלה לטיבועין ומחלה לאו לטיבועין ובפ' יש נוחלין (שם קכו.) גבי בכור דאמרינן ובמלוה שעמו [כ] פליגי [ס] ולפירוש זה אתיא נמי שפיר ההוא דמרחץ דהשואל בסוף הפ' (ב"מ קב.) דקאמר יחלקו את חדש העיבור לכולי עלמא ולא צריך לאוקמה כסומכוס ויש דברים שאמרו חכמים [ל] והשתא דלא איתמר הלכתא לא כמר ולא כמר דעבד כמר עבד ודעבד כמר עבד ויש דברים שאמרו חכמים שודא דדייני כי התם בריש המוכר את הבית (ב"ב סב: ושם) [כ] דאמרי לה להאי גיסא ואמרי לה להאי גיסא שודא דדייני: **ודכולי עלמא** מלוה הכתובה בתורה לאו ככתובה בשטר דמיא. גם במסקנא יהיה כן דאמרינן בדרב אסי או בדרב פפא קמיפלגי דמשמע אי כולהו אית להו דרב אסי ודרב פפא היו פטורין מטעם חמש ולא חצי חמש ותימה דלקמן בפירקין (דף מט:) אמר דרבי יהודה סבר ככתובה בשטר דמיא ועוד קשה למאי דמסקינן [כא] בדרב פפא קמיפלגי דלית ליה לרבי יהודה דרב פפא אלמא קסבר דמלוה על פה גובה אף מן הלקוחות אטו מי לית ליה לר' יהודה הא דתנן בגט פשוט (ב"ב דף קעה.) המלוה את חבירו בשטר גובה מנכסים משועבדים על פה גובה מן בני חורין ועיקר מילתיה דרב פפא [כב] לאו איתמר אלא לאשמועינן דגובה מן היורשים לאפוקי מדרב ושמואל דאמרי מלוה על פה אינו גובה לא מן היורשין ולא מן הלקוחות אבל [כג] למאי דלאינו גובה מן הלקוחות זה אינו שום חידוש ודבר פשוט הוא בכל הש"ס ונראה לפרש לפי המסקנא דלאו ממש [כד][מ] כרב פפא קאמר אלא [נ] כמלוה על פה כי הך דפדיון הבן כשהיא כתובה ובפ"ק דקדושין (דף כט:) איתא להא דלקמן וגרסינן שם ר' יהודה לטעמיה דאמר מלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר דמיא והיינו [כה] לטעמא דהכא אי נמי בדרב פפא ממש קמיפלגי דרב פפא גופיה צריך לומר דאיירי נמי במלוה הכתובה בתורה דבפרק קמא דקדושין (דף יג:) קאמר רב פפא הלכתא מלוה על פה גובה מן היורשין שיעבודא דאורייתא ובפ' גט פשוט (ב"ב דף קעו.) מפרש טעמא שלא תנעול דלת בפני לווין וצ"ל דבקדושין איירי במלוה הכתובה בתורה [כו] דקסבר גובה מן היורשים ולא מן הלקוחות ובההיא איירינן הכא דר' יהודה לית ליה דרב פפא וקסבר דגובה מן הלקוחות: **מלוה** הכתובה בתורה. היינו דוקא כגון פדיון הבן וערכין ונזקין וכיוצא בהן שלא [כז] נתחייבו אם לא שחייבתו תורה אבל מלוה על פה אע"ג דכתיב (דברים כד) [כח] והאיש אשר אתה נושה בו יוציא אליך את העבוט לא [ס] (מקרא) כתובה להיות כתובה בשטר ואע"ג דאיירי [כט] על פה דלא חייבתו ממה שכתובה בתורה כיון דבלאו הכי פשיטא הוא שיש לו לשלם מה שהלווהו:

דרבי

מסורת הש"ס

א) [נ"ל ואזיל], ב) [ב"ב קעד.], ג) שם קעג: קעד., ד) [ב"ק ט. ב"ב קז.], ה) [ערכין ו: וש"נ], ו) נ"ל אית, ז) [גיטין כה:], ח) [וע"ע תוס' ביצה לז: ד"ה ושמואל ותוס' יומא נו. ד"ה דברי], ט) ליה ונוטל בנכסים הנשארים חלקו ל"ק, י) למימר ל"ק, כ) נ"ל פלגי, ל) [שבועות מח:], מ) דרב פפא ל"ק, נ) במלוה ע"פ כו' שהיא כתובה ל"ק, ס) מקרי ל"ק,

הגהות הב"ח

(א) גמ' והא אשתעבדו להו נכסי כצ"ל ואות ל' נמחק: (ב) רש"י ד"ה מחלה וכו' אם יש ברירה:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה דאמר וכו' ולפי' זה אתיא נמי שפיר ההוא דמרחץ וכו' ולא צריך לאוקמה כסומכוס. תמוה לי הא רב ושמואל אוקמי מתני' דוקא בבא באמצע חדש ומטעם תפיסה. ור"נ דפסק אף בסוף חדש כולו למשכיר דקרקע בחזקת בעליה קיימא הרי דג"כ דאזיל בתר מוחזק וממילא מוכח דר"נ ג"כ ס"ל דטעמא דמתני' דיחלוקו לא משום דחולק עמו והאי ספק כוודאי פלגא ופלגא דא"כ איך פליג ר"נ על מתני' בזה אע"כ דס"ל דטעמא דמתני' כסומכוס ואיהו ס"ל כרבנן דאזלינן בתר מוחזק ולע"ג:

מוסף רש"י

נכסיה דבר איניש אינון ערבין ביה. כדכתיב (משלי כב) אם אין לך לשלם למה יקח משכבך מתחתיך, וכתיב (דברים כד) יוציא אליך העבוט החוצה (רשב"ם ב"ב קעד.). **לא יפרע מן הערב.** תחלה עד שיתבע את הלוה לדין ויחייבוהו ב"ד ואם אין לו מה לשלם אז יפרע מן הערב (שם קעג.).

רבינו גרשום

מת אחד מהם. בתוך ל' יום האב פטור דמצי למימר הבכור מת: ואם לאו פטורין. דכל חד וחד מצי מדחי ליה: ר' יהודה אמר נתחייבו נכסים. ולא מצו מדחו ליה: אינו יכול להוציא מידן דכל חד מצי אמר אנא נקיטנא פדיון דחי: זכר ונקבה. שאחת ילדה זכר (ונקב' שאחת ילדה זכר) ואחת נקבה או ב' זכרים ונקבה שאחת ילדה זכר ונקבה ואחת זכר נותן ה' סלעים לכהן בשביל ההיא דילדה זכר לחוד: ב' נקבות וזכר. שהאחת ילדה זכר ונקבה והאחת נקבה או כל אחת זכר ונקבה אין כאן לכהן כלום: וילדו ב' זכרים. ונתערבו האב פטור דהמוציא מחברו עליו הראיה: בעל חוב שיש לו שטר על יוסף בן שמעון גובה אותה מהן דאמר ליה אי בדידך כו': והני נכסים נמי כי לא חלקו הוי בשותפות. אינון ערבין ביה שבעל חוב גובה מהן. מי איכא מידי דלדידיה לא מצי תבע דהא מת בתוך שלשים דאכתי לא איחייב בפדיון ולנכסיה דהוו ערב (לא) מצו תבעו והתנן המלוה כו'. וקי"ל דלא יתבע ערב תחילה אלא בעל חוב והכא בעל חוב לא מצי תבע: ודאיכא נכסי טובא לכל חד וחד הכי נמי דשקיל אע"ג דחלקו: מחצה יורשים ומחצה לקוחות. שהקנה זה לזה חלקו בשביל מה שתופש: מלוה הכתובה בתורה.

עין משפט נר מצוה

יח א מיי' פי"א מהל' בכורים הל' כ טוש"ע י"ד סי' שה סעיף כה:

יט ב מיי' שם טוש"ע שם סעיף כו:

כ ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף כה:

כא ד (מיי' פכ"ד מהל' מלוה) טוש"ע ח"מ סי' מט סעיף י:

כב ה ו מיי' פכ"ה מהל' מלוה הל"ג סמג עשין נד טוש"ע ח"מ סי' קכט סעיף ח:

שיטה מקובצת

א] אשתעבד נכסיה אלא: ב] תיבת בו נמחק: ג] יצאת ראשונה: ד] אשתעבדו נכסיו. לכהן: ה] תי' כדאיתא נמחק: ו] דלקחו חבית ובהמה בשותפות: ז] אסי מספקא ליה הלכך נוטל רביע בקרקע ורביע במעות. ופי' בקונטרס בב"ק שני לשונות בלשון אחרון פי' שנוטל חלקו ואינו מפסיד כלום מחלקו המגיעו בנכסים הנשארי' אלא שמחצית חלקו דהוא: ח] ואם לוקח: ט] ונוטל הכל במעות: י] באחריות היה נוטל חצי חלקו דהיינו רביע השני בקרקע: יא] פשיטא ליה דלאו: יב] אחרון שבקונטרס נראה: יג] אחין דאמאי אית ליה למינקט שלשה בשלמא אי הוה: יד] ולדותיהן בשל אחד: טו] וא"ת. עיין תוס' (ב"ב דף סב ע"ב): טז] בספק כזה שחכמים: יז] נמי סוף פ' השוכר: יח] בגארא ואיתבר לשלם: יט] לטבועין ניתנו או: כ] הבית אית דאמרי לה להאי גיסא ואית דאמרי לה: כא] דמסקינן דברב פפא פליגי דל"ל לר"י דרב פפא אלא קסבר דמלוה: כב] פפא לא אות ר' נמחק: כג] אבל מאי אות ל' נמחק: כד] ממש כדרב פפא כו' הבן שהיא כתובה: כה] טעמיה דאמר הכא אי נמי: כו] בתורה דאחייב קרבן וקסבר גובה: כז] שלא הייתי מחויב אם לא כו' על פה. עיין תוס' (קדושין דף יג): כח] דכתיב והאיש: כט] דאיירי אף במלוה על פה דלא ייפה כחה במה שכתובה בתורה להיות כתובה בשטר כיון דבלאו הכי דבר פשוט הוא: